וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם? אמר ~~עולא~~ עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת; אחותו בוגרת נמי הא איכא [א]בושת ופגם? [ב]בשוטה, והא איכא [ג]צערא? במפותה, השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה, אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי. מנא ליה לעולא הא? גמר מחובל בחבירו: מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי. מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים, ואי ממונא לקולא, שכן הותר מכללו בבית דין. אלא גמר מעדים זוממין: מה עדים זוממין דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי. מה לעדים זוממין שכן אינן צריכים התראה, ואי ממונא לקולא הוא, שכן לא עשו מעשה, אלא גמר מתרווייהו - מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי, מה להצד השוה שבהן *שכן יש בהן צד חמור, ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל, אלא

מתני' באחותו נערה · דאיכא קנס וסבירא ליה דממונא משלם ולא לקי והאיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס : בושת ופגם · דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא : ופגם · כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא : בשוטה · שאין לה בושת ודמים למכור בשוק נמי אין לה : והא איכא צערא · דהכי תנן במתניתין המפתה נותן בושת ופגם וקנס ומוסיף עליו האונס שנותן את הצער : במפותה · דאין לה צער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער : ביתומה · שקנסה ובושתה ופגמה שלה : ומפותה · כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואחולי אחלה גביה : שוטה לא גרסי' דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה : קסבר עולא · דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה למתני' דהכא בשלא התרו בו' שמעת מינה אפי' אתרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי : חובל בחבירו · איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבתו יתן ואפילו אתרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין בהדיא לתשלומין : מה לחובל בחבירו · דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: שחייב בחמשה דברים · נזק צער ריפוי שבת ובושת : ואי ממונא לקולא הוא · וא"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו לכ"ש בעלמא: מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים נדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בב"ד דניתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס דאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בב"ד : אלא גמר מעדים זוממים · במה מצינו : דאיכא ממון · דכאשר זמם : ומלקות · דלא תענה: ממונא משלם · לקמן יליף לה בשמעתין: שכן אין צריכין התראה · ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי : ואי ממונא קולא הוא · שכן יש בהן צד הקל ודין הוא שידונו בקלה : שכן לא עשו מעשה · אלא בדיבורא בעלמא מיענשי : מתרווייהו · כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדים זוממין יוכיחו מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה, חובל יוכיח, וחזר הדין :

תחת

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם · נראה לר"י דלא פריך *אמתני' דהתם אמאי לוקה דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס כגון בוגרת ומפותה או בעולה אלא אמתניתין קשיא ליה אמאי משלם קנס כיון דאיכא מלקות ואפילו בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה דחייבי מלקיות שוגגים פטורים מן התשלומין ומשני עולא דמתניתין אפילו בהתרו בו דממונא משלם ולא לקי ורבי יוחנן משני דמיירי בלא התרו בו ואזיל לטעמיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגים חייבין בתשלומין : דאין לוקה ומשלם · תימה דבפ"ק דמכות (דף ד: ושם) משמע דבקנס לוקה ומשלם דקאמר אפלוגתא דר' מאיר ורבנן דמעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז בשלמא רבנן כי טעמייהו משום רשעה אחת כו' אלא ר"מ מ"ט גמר ממוציא שם רע מה למוציא שם רע שכן קנס קסבר ר"מ עדים זוממין נמי קנסא משמע דלרבנן לא ילפינן ממוציא שם רע משום דסברי דעדים זוממין ממונא אבל קנסא ילפינן שפיר ממוציא שם רע דלוקה ומשלם ועולא גופיה דדחיק הכא לשנויי כאן באחותו נערה הוא דמסיק התם הכי וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך דהא מדמשני כאן באחותו בוגרת משמע דלאו מבושת ופגם פריך דא"כ לא הוה משני מידי וי"ל כיון דלרבנן דר' מאיר עדים זוממין לאו קנסא הוא ולכך לא ילפינן ממוציא שם רע אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו דהשתא אית לן למילף בכל דוכתין מעדים זוממין ולא ממוציא שם רע דכל מלקיות ילפינן ממלקות דעדים זוממין דסמיך ליה לאו דחסימה דארבעים יכט בעדים זוממין כתיב ולפי שמפורש בהן מלקות ילפינן כולהו לאוי דליהוי דומין ללאו דחסימה דסמיך ליה וכי היכי דעדים זוממין אין לוקין ומשלמין בכל ענין בין בממון בין בקנס דמקרא מלא דבר הכתוב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' אפילו נתחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גניבה הם או אחרים בשבילם הכי נמי בכל מלקיות ועוד תירץ ריצב"א דרבנן נמי מצו סברי דעדים זוממין קנסא ומ"מ לא ילפינן ממוציא שם רע משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום בנין אב דמוציא שם רע מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעותיה אי נמי טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוציא שם רע חידוש הוא דבדיבור גרידא מיחייב דאע"ג דעדים זוממין נמי בדיבורייהו מיחייבי מ"מ לא קאי חידוש כולי האי דע"י דבורם היה נפסד אבל במוציא שם רע לא איתעבד מעשה בדבורו אלא ע"י עדים וכן משמע לקמן (דף לה:) דאפילו עדים זוממין קנסא אין לוקה ומשלם קנס דאמר ולרבה דאמר לר"מ חידוש הוא שחידשה תורה בקנס מתני' במאי מוקים לה ואמאי לא מוקים לה כר' עקיבא דס"ל בפ' קמא דב"ק (דף ה.) עדים זוממין קנסא הוא דלדידיה לא שמעינן דאית ליה מת ומשלם אלא משמע דאין שום תנא דסבר לוקה ומשלם אלא רבי מאיר לחודיה : אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי · וא"ת מנא ליה להש"ס דלמא בעלמא סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם והכא דוקא הוא דמשלם ממונא דגלי קרא כדאמרינן לעיל (דף כט:) נערה נערה הנערה ואין לומר כמו שפירש ר"ת דאי ס"ל דבעלמא מילקא לקי ולא משלם הוה ליה לאוקומי מתני' דמכות (דף יג.) נמי באחותו נערה ובהתרו בו ומתני' בשלא התרו בו אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי ולהכי לא הוה מצי לאוקומי מתניתין דמכות באחותו נערה דאין זה דיוק דאיכא למימר דעולא סבר לה כר"ש לקיש דלא בעי לשנויי כאן בהתרו בו כאן שלא התרו בו כדאמרינן לקמן דאין חילוק לדידיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגין פטורין מן התשלומין בין התרו בו בין לא התרו בו ואי מרבינן לקנס מקרא בלא התרו ה"ה התרו ונראה לר"י דע"כ ס"ל ממונא משלם מילקא לא לקי מדמרבינן מחד קרא חייבי לאוין ומחד חייבי כריתות דאי בעלמא מילקא לקי דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דבעלמא לוקה ואינו משלם *אבל חייבי כריתות לא משום דבעינן אשה שיש בה הויה וכדרבנן דאמרי קדושין תופסין בחייבי לאוין :

[ועוד פי' ר"ת דדייק דממונא משלם מדפריך בוגרת והא איכא בושת ופגם ולא משני דלוקה ואינו משלם אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי וקשה דאין נראה שיהא זה מדברי עולא אלא תלמודא הוא דקאמר ליה ועוד מדמסיק אלא [עולא] תחת תחת גמר משמע דבקנס גופיה בעי קרא דממונא משלם ואמאי לא שמעינן מנער נערה הנערה ועוד מאי קאמר מנ"ל לעולא נימא דיליף בושת ופגם מקנס דרבי קרא וכ"ת מקנס לא ילפינן ניליף מקנס וחובל ועדים זוממים ועוד כיון דאבושת ופגם קאי מאי קאמר בסמוך מה לחובל שכן חייב בד' דברים אטו בושת לאו חובל הוא וכמה ענייני חבלות שאין בהן כל ה' דברים כדאמר בהחובל · ומיהו ריב"ם פי' דהכי פריך מה ללאו דחובל שכן פעמים יש בו כל ה' דברים תאמר בלאו דערות אחותך לא תגלה שלעולם אין בו כל ה' דברים ופי' ר"י נראה עיקר] :

ואי ממונא קולא הוא · וא"ת איתגורי איתגור שנידון בקלה דהכי פריך בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פא.) גבי מי שנתחייב שתי מיתות וי"ל דשאני הכא דחס רחמנא אממונא של נחבל : שכן יש בהן צד חמור · קשה דא"כ לא נלמד עוד מהצד השוה בשום מקום דאכולהו איכא למיפרך או צד חמור או צד קל ונראה לר"י דהכא פריך הכי שכן יש בהן צד חמור משונה כי ההיא דבפרק ד' מיתות (שם דף סו.) מה להצד השוה שבהן שכן משונין גבי דיין נשיא וחרש דהכא חמשה דברים שאין צריכין התראה הוי צד חמור יותר משאר דברים וצד הקל נמי הוי קולא יתירא בחובל שהותר מכללו שמותר לחבול בחבירו וכן עדים זוממין לא עשו מעשה הוי קולא יתירא ואפילו למ"ד עקימת שפתים הוי מעשה הא אמרי' בסנהדרין (דף סה: ושם) שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראיה *ובפרק כשם (סוטה כט:) יש לפרש נמי דפריך גבי טבול יום וכלי חרס מה להצד השוה שבהן שכן צד חמור דקרי לצד חמור משונה כלי חרס שמטמא מאוירו וטבול יום נמי יש לפרש בדוחק שקורא לצד חמור מה שנעשה אב הטומאה במגע שלא היה נראה שיהיה שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יוצאה מגופו ועוד יש לומר דלצד חמור דהתם היינו דאיכא למפרך שכן במינו אב הטומאה דנהי דכלי חרס אינו נעשה אב מכל מקום

ים

[נראה איפכא דאמתני' לא קשיא ליה הא דמשלם דהא רבי קרא חייבי לאוין וכריתות דמשלמין אלא אההיא מתני' קשיא ליה אמאי לוקה דמשמע ליה דאיירי התם בנערה דומיא דמתני' ומיהו איכא למימר דפריך אמתני' אמאי משלם בחייבי כריתות כדפי' ר"י בסמוך · ח"י]

יח א מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יא טור אה"ע סימן קעז :

יט ב מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ד ופ"ב מהל' נערה הל' יא טור שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לו :

כ ג מיי' פ"א שם הלכה ג סמג עשין ע טור אה"ע שם :

כא ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח :

תוספות רי"ד

אמר עולא ל"ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו נערה דאיכא קנס משלם ולא לקי. בוגרת דליכא קנס לקי פי' המורה מתני' דהכא בנערה · ומתני' דמכות בבוגרת · אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי דגמיר לה מחובל בחבירו ומעדים זוממין דממונא משלם ומילקי לא לקי · פי' חובל בחבירו איכא מלקות בלא יוסיף פן יוסיף · וממונא משלם כדכתיב רק שבתו יתן ואפי' אתרו בי' נמי עדים זוממין נמי (במה) מצינו דאיכא ממון דכאשר זמם ומלקות בלא תענה :

[ורשב"ל נמי לא אוקמי כרבנן משום חייבי כריתות ולר"י דאמר מלקי לקי כר' דסבר ממונא קילא דאי חומרא וכי אתגורי אתגור והשתא א"ש דקאמר מנ"ל הא דע"כ מדמוקי חד לחייבי כריתות נפקא ליה בעלמא דממונא משלם ולא לקי ולפי המסקנא דגמר תחת אינטריך קרא לחייבי עשה דאי לאו ההוא קרא הוי דרשי תחת לדרשא אחריתי ואידך לחייבי כריתות · ח"י]

[פסחים עו. סוטה כט: מכות ד:]

פ"י כ"י

הג"ה עיקר חיובא בא ע"י הראיה שמעידין שראו ולא היה בה מעשה. לשון רש"י

מבנה (דף לב:)

דרכים ליישב הסתירה בין משנתנו למש' במס' מכות

אולא קא סבר

מבני כלליהם

מנא ליה ל...

תשובות לשאלה מנא ליה לעולא

פירכות

נושא

הגמ' מסיקה אלמא לעולא דכל היכא דאיכא ממון ומלקות יש להדגיש לחייב ממון ולא מלקות - הגמ' מנסה להוכיח את זה: ①מחובל בחבירו ②מעדים זוממים ③מצד השוה

*מלבד הסוגריים להצמיד הקושיות על עולא של ר' יוחנן. בתוך הסוגריים הגמ' מבררת בשלבים - מהו המקור לדברי עולא

*ואם תאמר קל וחומר לחובל שהוא חמור כל שכן שנחייב שאר חייבי ממון ומלקות - בממון